

Naš iseljenik Nikola Mihanović

II

Nikola kao dijete u obitelji svoga oca osjetio je svu brigu i borbu za održavanje, jer malena zarada od trabakule, nosivosti oko 50 kvintala, nije mogla u tadašnjim prilikama izvući zaradu s kojom bi se mogli podmiriti najnovniji troškovi života. Majka bolesna, brojna obitelj, sve su to okolnosti koje su izazvale teško materijalno stanje i stvarali jednu od najsiromašnijih obitelji na području Dola. Stariji ljudi sjećali su se kako su djeca hodala odjevena i kako su svi teško živjeli. Takove prilike navelo je djecu da o tome razmišljaju, da se upoznavaju s prilikama i mogućnostima izlaza iz ovakovog stanja. Slušali su razgovore, kada su se ljudi okupljali na sijelima za zimskih dana i ispred kuća u ljetnim danima, o životnim prilikama i što bi sve trebalo raditi. Otac Pero također je razmišljao kako će nekoga od starije djece, kada narastu, poslati u svijet da nešto zarade, te pomognu sebi i svojsima u obitelji.

U ranoj mladosti Nikola odlazi u prekomorske zemlje prožet ambicijom da tamo radi i zaradi toliko koliko je potrebno da ocu kupi veću trabakulu, pa da se vrati i da zajedno rade. Zaista u novom svijetu snašao se, radio je i uspio je svojom zaradom uštediti nešto novaca smatrajući da je dovoljno za ostvarenje svoje zamisli. Međutim slučaj je najednom preokrenuo njegove želje i namjere, te ga usmjerio u drugom pravcu, tj. namjesto da sa ocem postane vlasnikom veće trabakule u Dolima, postao je jedan od najbogatijih ljudi u Argentini i jedan od najvećih brodolasnika u svijetu.

Nikola se rodio 12. siječnja 1846. godine. Kada je odlazio iz mjesta hodajući strmim kamenitim puteljkom prema maloj uvalici teške su ga misli zahvatile, jer nije bilo lako napustiti svoje i otići daleko, nepismen u tuđi svijet, u 21. godini života. To je bilo 1867. godine kada su ga ispratila braća i roditelji suznim očima, a mještani podržavajući ga sa žaljenjem i pomisli što će s njime biti i da li će se snaći i uspeti u dalekoj nepoznatoj zemlji.

Nikola je došao u Trst i tu se ukrcao u englesku naručenu »City od Sydney«, i s njom zaplovi put Atlantskog oceana. Putovanje jedrenjakom bilo je dugo, opasno i naporno, burno i prožeto velikim strpljenjem i poteškoćama. Mnogi brodovi koji su plovili ovim pravcem zadržavali su se u luci Montevideo radi opskrbe za dalje putovanje na Pacifik. Tako je i ovaj jedrenjak dospio u spomenutu luku. Budući mnogi mornari na brodu nijesu bili vješti, sposob-

ni i radišni, kapetan broda zamijeni ih sa drugom posadom. Ova promjena mornara koristila je Nikolu Mihanoviću koji u toj prigodi odustaje od svoga zamislenog plana i putovanja na Pacifik, pa se iskrcava i ostane u luci Montevideo. Ovaj slučaj i odluka bila je značajna i imala je odraza u njegovom stvaralačkom radu i postizavanju uspjeha u životu. Boravio je u mjestu izvjesno vrijeme, pa krene u Paraguay, koji je tada vodio rat sa susjednim državama. To je bio opasan rizik ući u zemlju koja je bila u ratnom stanju, ali svojom snalažljivošću, smjelom i odvažnim radom uspio je već u prvim mjesecima uštediti prilično novaca što mu je davalo podstreka da ustraje i da nadalje radi u takovim prilikama. Sa zaradom od 600 funti sterlinga, po završetku rata, dođe u Buenos Aires s namjerom da se vrati kući. Odsjedne u gostionici »Fonda Adriatica« čekajući prvi brod za povratak u domovinu. Dok je boravio u Buenos Airesu razgovarao je s mnogim našim iseljenicima iz Dalmacije. Neki su ga nagovarali da ne ide kući, već da još koju godinu ostane budući je mlad i može nešto zaraditi. Njegove misli bile su upućene na rodni kraj, ali razgovori i nagovaranja dali su mu povoda da razmišlja i najednom se odluči da ostane u Buenos Airesu, koji tada nije bio grad, već područje preko kojega su dolazili i odlazili putnici. Bio je izgrađen drveni gat na kojega su dolazili i odlazili iseljenici, trgovci i drugi, a malim se lađama prebacivali na brodove i sa brodova usidrenih u luci. Zbog velikih plićaka brodovi nisu mogli pristajati na obalu. I sav teret koji su brodovi donosili ili odnosili prebacivao se preko malih drvenih lađa i brodića

Mladi Nikola svako jutro odlazio je na gat zvani Muelle de pasajeros, te promatrao dolazak i odlazak malih i velikih brodova. Zainteresirao ga je sav promet koji se odvijao na moru i na ušću rijeke Plata. Tu se upoznao sa Ivanom Lavarellom rodnom iz Camogli blizu Genove koji je doselio u Argentinu 1862. godine. Bio je vlasnik broda »Fisone« kojega je prodao i počeo se baviti iskrcavanjem robe i putnika sa brodova. Ubrzo razvio je flotilju teretnih brodića. Nabavljajući nove prevozne objekte, zbog većeg posla proizlazile su potrebe za sve većim brojem mornara. Lavarello primi na posao nepismenog Nikolu Mihanovića. To je bilo 1879. godine. Te iste godine za Nikolu odigrao se sudbonski događaj, koji mu je omogućio da zakorača velikim uspjehom naprijed. Na dan velikog argentinskog praznika 23. svibnja digao se balon sa Plaza Victoria u kojemu su bila dva čovjeka. Balon je posmatralo mnoštvo znatizeljnih građana. Kada se balon po-

ceo spuštati zračna struja ga je nosila u pravcu rijeke i dolazio je u posanost da padne u rijeku. Tada je baš na tom mjestu prolazio Lavarello sa svojim parobrodicom. Da spasi balon i ljude u njemu uspio je vještijim upravljanjem parobrod usmjeriti u pravcu pada balona i prihvatiti ga na brod. Za nesreću iskra iz dimnjaka upali balon koji na palubi eksplodira i od eksplozije pogine osam ljudi, među kojim pogine i vlasnik parobroda Lavarello. Nikola preda novac udovi Lavarella, s kojim je baš tada Lavarello išao da kupi jedan brod, pri čemu ga je smrt spriječila. Pomogao je udovi, radio je i nastojao je da se posao bez zastoja odvija. Nakon par mjeseci dogodila se opet nesreća. U jednoj oluji propadne sva flotila, i svi planovi koje je Nikola imao najednom se ugase. Ipak nije očajavao ni oklijevao što će učiniti. Brzo se odlučio i ukrcu se kao mornar na parobrodicu »Buenos Aires«, koji pripadaše firmi A. Matti y Piera. Od 1874. do 1876. upravljao je tim parobrodom, bio je zapovjednik broda. U tom vremenu Nikola se sprijatelji sa Oktavijem Kozulić rodom iz Milne na Braču i dogovore se da zajedno rade. Od firme u kojoj je Nikola radio prvo kao mornar, a zatim kao zapovjednik parobroda unajmiše parobrode »Buenos Aires« i »Kate«. Počinju raditi na iskrčavanju robe i putnika sa brodova za svoju račun, slično onako kako su mnogi naši iseljenici radili ranije na ovom području. Posao je donosio velike uspjehe i zarade.

Radili su naporno bez takoreći počinka, u želji da nešto postignu. Posao im je zaista donosio rezultate pa se odlučio da ga prošire. Udruže se 1879. sa Jerolimom Zuanić, rodom iz Sutivana. Udruženi radili su i dosta su zarađivali, ali ubrzo se razdvoje, te Kozulić i Zuanić odu s ovog posla sa zaradom od sto tisuća funti, a Nikola Mihanović osnuje svoje poduzeće »Nikola Mihanović y Cia«. Od tog dana počinje Nikola da se iz dana u dan ističe kao čovjek velikih sposobnosti i uspjeha. Po prirodi bistar brzo je po dolasku u Argentinu naučio pisati i savladao je jezik. Od mornara, zapovjednika broda, unajmitelja brodova, vlasnika malih brodova postaje veliki brodovlasnik. Ovom uspjehu pridonosilo mu je veliko umijeće i neopisiva radna sposobnost. Znao je iskoristiti vrijeme i savladati poteškoće i dok su drugi prevozili robu i putnike s brodova na obalu jedan put, on je prevoz vršio tri puta. Rano je ustajao i proučavao vjetar i kretanje vode, te je znao odlučivati kada će krenuti s ladama za vrijeme plime i poći na posao. Posada brodova s voljom je radila, jer je bila dobro plaćena. Obala Buenos Airesa

bila je vrlo plitka i noću su se sve vrste lada i svi parobrodici sklanjali u luku Boka na rijeci Riachuelo koja se izliva u rijeku Plat. Budući je na tom izlivu bio velik nasp ladu su mogle uploviti u luku izlaziti iz luke samo za vrijeme plime. Kada bi nastajala plima, puhao bi vjetar prema ušću što je otežavalo ladama izlaz iz rijeke i trebalo je paziti na promjene vremena. Zbog toga Nikola je sa svojim pomoćnikom rano ustajao i dok su drugi spavali on je koristio promjene vremena, izvlačio lade iz luke i već rano prevozio robu i putnike. Njegova fizička izdržljivost i prirodna bistrina i snalazljivost doprinijeli su mu da je mogao uspijevati i u najtežim prilikama i u poslovima u kojima su drugi teško napredovali, propadali ili popuštali. Snaga njegove upornosti i uzdržljivosti sa velikim optimizmom vodila ga je je naprijed. Za njega nije bilo prepreka koje nije savladao. Radio je dan i noć ako je trebalo da savlada protivnike koji su ga nastojali onemogućiti na njegovom uspješnom putu i koji su željeli da ga unište. Kako je sticao kapital i postajao vlasnik većeg broja parobroda i raznih vrsta brodova sve više dolazio je u sukob sa raznim društvima i borio se za održavnje i za prevlast nad njima. U toj utakmici sve više mu je izbijala inicijativa i borbenost za nove uspjehe. Borio se i natjecao se sa velikim vlasnicima i struncjacima, koji su posjedovali moćna financijska sredstva, Talijanima, Španjolicima, Englezima i Francuzima, a i sa našim ljudima. Uvijek je išao naprijed i uvijek je pobjeđivao sve one koji su nastojali da ga slomiju i da mu stanu na put napretka. Veliki sukob Nikola Mihanović vodio je sa društvom Las Mensajerias i društvom La Platensa oko putničkog prevoza između Buenos Airesa i Montevidea. Ovi gradovi sve više su se razvijali, rasli su s brojem stanovnika, pa je promet i trgovina bivala sve veća. Veliki promet donosio je velike zarade i baš u toj trgovačkoj utrci nastajale su i borbe tko će koga savladati i tko će postići više uspjeha. Nikola Mihanović dao je u prevozu putnika takove uvjete i povlastice koje nitko drugi nije bio u stanju konkurirati. To je znatno povećavalo promet i društvo La Platensa sa kapitalom od 1,250.000 funti sterlinga prestane raditi 1894. godine. Veliki dio njegovih brodova kupi Nikola Mihanović za 92.000 funte sterlinga, te nastavi dalje borbu sa društvom Las Mensajerias i drugim poduzećima. Mnoga manja poduzeća prestanu raditi, a sa Saturnino Ribes, vlasnikom društva Las Mensajerias dode do sporazuma. Na temelju ovog sporazuma Nikola Mihanović preuzme plovidbu na rijeci Paraguay, a Ribes na rijeci Parana. U to vrijeme Nikola prisili jako društvo Gjuljani da popusti i da prekine sa radom, te kupi njegovu flotu za 40.000 funti. Poslije smrti Ribesa njegovi nasljednici nijesu htjeli poštivati ugovor, te ga prekinu, i društvo stupa ponovo u borbu sa društvom Nikole Mihanović s namjerom da ga suzbije i da mu onemogući uspjehe. Međutim u toj borbi društvo Las Mensajerias doživi potpuni poraz i kapitulaciju, te Mihanović otkupi i njegovu flotu za 450.000 funti.

Na ovaj način Nikola Mihanović postane vlasnik velike flote raznih vrsta brodova i preuzme inicijativu brodske prometa na čitavom području između Buenos Airesa i Montevidea, na rijekama Plat, Uruguayu i Parana. Nikola Mihanović postane glavna baza za naše iseljenike koji su odlazili sa područja dubrovačkog kraja da traže zarade u svijetu. Obračali su se mnogi i mnogi iseljenici našem domorocu Nikolii kojima je davao posla na brodovima i na drugim mjestima, jer je Nikola stvarao velike posjede u gradu Buenos Airesu, učestvovao u njegovoj izgradnji i na podizanju zemljanih površina, gdje su se unapređivale farme i razvijala poljoprivreda i stočarstvo. Nikola je posjedavao 20 zgrada u Buenos Airesu i poljoprivredno imanje površine 12 kilometara kvadratnih na kojemu se unapređivala poljoprivredna proizvodnja i uzgajala sitna i krupna stoka. Jedan veliki svoj posjed nazvao je Dalmacija. Poslije prvog svjetskog rata jednu veliku zgradu poklonio je za naše poslanstvo u Buenos Airesu. Mihanović je mnogim našim iseljenicima omogućavao zarade i na stotine i stotine obitelji živjelo je od tog prihoda. U Dolina i u dubrovačkom kraju ime Nikole Mihanović postalo je simbol snage, moći i poštovanja prema čovjeku koji je kao nepismeni omladinac sa svežnjom u ruci otišao iz Dola u nepoznatu zemlju, te uspio se uzdići na nivo najvećeg brodovlasnika i stvoriti ogromni kapital s kojim je mnogo pomagao svojim ljudima i borio se sa bratom Mihom za dobro naših naroda i domovine kada se nalazila u opasnosti i za njeno oslobođenje od tuđina.

«Nikola Mihanović»

Nikola Mihanović poslije pobjede nad svojim suparnicima razvio je veliku pomorsku aktivnost na rijekama Río de la Plata Uruguaya i Parana. Rijeka Río de la Plata nastaje od spajanja rijeke Parana i Uruguaya. Široka je na početku 40 km, kod Buenos Airesa 100 km, a na ušću preko 200 km. Rijeka Parana izvire u Brazilu i najveća je rijeka Argentine. Od izvora do ušća duga je je 4200 km, a široka 35 km do 40 km. Rijeka Uruguay izvire također u Brazilu a duga je 4200 km, a široka 35 do 40 km. Rijeka Uruguay izvire također u Brazilu a duga je 1500 km. Na ovim prostranim i širokim tokovima rijeka Mihanović je krstario sa svojom flotiljom. Njegovi brodovi plovili su na sve strane, prevozili raznu robu i putnike. Godine 1909. njegovo poduzeće raspolagalo je sa 289 jedinica, sa ukupno 84.973 tone. Od toga 37 putničkih brodova sa 39.000 tona, 21 trgovački parobrod sa 9.223 tone, 8 motor-nih brodova sa 3.455 tone, 57 tegljača sa 4.275 tonet, 10 lanča za naftu sa 60 tona i 156 manjih pomoćnih jedinica (lanča grua, čata i pontona) sa 28.960 tona. Imao je tri brodogradilišta sa dokovima i to u Buenos Airesu, u El Salto i u Carmelu.

Na 1. lipnja 1909. »Compania Argentina de Navigacion a vapor Nicolas Mihanovich« imala je kapital od 7.000.000 zlatnih pesosa (dolara). Tog dana pretvara se u englesko društvo pod imenom »Compania Argentina de Navigacion (Nicolas Mihanovich) Limitada sa sjelom uprave u Londonu i Buenos Airesu. Nikola Mihanović je predsjednik. Raspolagao je sa kapitalom od 1.800.000 funti sterlinga. Nikola Mihanović ostaje suvlasnikom društva, ali 1918. godine proda svoje interese za sumu od 1.400.000 funti sterlinga. U društvo dolaze drugi vlasnici, ali iako u društvu više ne postoji Nikola Mihanović ipak zbog popularnosti i solidnosti rada društvo zadržava njegovo ime i na dimnjacima svih brodova stoji istaknut inicijal »M«. Godine 1931. društvo prenaša sjelo iz Londona u Buenos Aires. Vlasnici se mijenjaju, ali društvo zadržava ime Mihanovich, koje mnogo znači u Južnoj Americi i Engleskoj. Društvo sa središtem u Londonu zvalo se The Argentine Navigation Company (Nicolas Mihanovich) Ltd., a prelazeći sa svojim sjelom uprave u Buenos Aires naziva se Compania Argentina de Navigacion Mihanovich Limitada. Prije desetak godina društvo ispušta ime Mihanovich i zove se Flota Argentina de Navigacion de Ultramar (F. A. N. U.).

Ime Nikole Mihanović pročulo se po čitavom svijetu. On je mnogo značio za naše iseljenike. Najvišu zaradu davao je našim ljudima. Na brodovima radili su u svojstvu mornara, komesara, časnika kapetana, strojara i činovnika. I kada je Mihanović prestao biti vlasnik društva naši ljudi ostajali su i nadalje na brodovima, traženi su i zapošljavali su se novi naši iseljenici zbog svoje radinosti i priznanja njihove vrijednosti kao dobrih ljudi i radnika.

Godine 1918. na brodovima i u brodogradilištima radilo je preko 400 naših ljudi. Ranije broj zaposlenih naših iseljenika bio je veći. Nikola Mihanović osjećao je prema svom Starom kraju a to se vidi i po tome što je svojim brodovima davao redom imena mjesta u Dalmaciji. Počastio je Hrvatsku, Bosnu, Srbiju i Crnu Goru. Volio je da mu se govori o svome rodnom kraju. Za sve se interesirao i neshvatljivo je kako je brzo shvaćao stanje, znao se snalaziti u situacijama i ocijeniti unaprijed događaje. Oženio se udovom brodovlasnika i njegovog prijatelja Lavarella koji je imao nekoliko djece, a Nikola je imao tri sina i dvije kćeri. Najstarijeg sina Pera, nakon svršenog školovanja u Buenos Airesu, uputio je u Dubrovnik, gdje je ostao nekoliko godina na učenju našega jezika i na upoznavanju očeve zemlje. Povratkom u Buenos Aires mnogo je značio za našu iseljeničku koloniju koja je uopće u Argentini bila dosta brojna. Nažalost nije dugo živio. Prije dvadesetak godina u Argentini je bilo 170.000 naših iseljenika (Hrvata iz Dalmacije 120.000, Slovenaca 30.000, Crnogoraca, Makedonaca i Srba oko 20.000). Prva naselja naših iseljenika nastajala su u Buenos Airesu 1850. godine (prve veće grupe stizale su u 1840. godini) u La Plati i Rosariu. Najmasovnije iseljavanje naših ljudi iz naših zemalja u Argentinu bilo je 1882., 1896., između 1900. i 1914. godine i u vremenu od 1922. do 1940. godine. U tim godinama živjeli su širom Argentine u 300 naselja.

Najveća naša iseljenička kolonija je u Buenos Airesu gdje živi u gradu 20.000, a u pokrajini Buenos Airesa 50.000 naših ljudi. Najviše su zaposleni kao lučki, indus-

trijski i poljoprivredni radnici, te ima dosta trgovaca, naš mještenuka, mornara i obrtnika. Prvo naše iseljeničko društvo u tom mjestu osnovano je 5. studenoga 1882. godine, a nazivalo se Društvo slovensko uzajamne pomoći. Zatim je osnovano društvo Jadrano, koje je poslalo ogranak Jugoslavenske narodne obrane u Južnoj Americi od 1914. do 1933. godine i sa ostalim ograncima odigralo značajnu ulogu protiv Austro-Ugarske, a za ujedinjenje jugoslavenskih zemalja. Velika je aktivnost naših iseljenika bila u ovom gradu na osnivanju prosvjetnih i potpornih društava, škola i kulturnih ustanova. U periodu od 1883 do 1953. godine izlazilo je preko 50 raznih novina i časopisa. Prve novine naših iseljenika u Južnoj Americi izašle su u Buenos Airesu 1. ožujka 1833. pod naslovom — Iskra slavjanske slobode. Mnogi naši iseljenici istakli su se u privrednom, kulturnom i političkom životu Buenos Airesa, a među njima naročito su se isticali brodovlasnici braća Mihanović. U prvom svjetskom ratu pomagali su oslobođilačku borbu naroda Jugoslavije preko organizacije Jugoslavenske narodne obrane, a za drugog svjetskog rata iseljenici su osnovali društvo Nova Jugoslavija i Centralni odbor za pomoć Jugoslaviji i pokrenuli list »Jugoslavenski iseljenički vjesnik«. Veliku podršku, moralnu i materijalnu pomoć upućivali su, za vrijeme rata i nakon rata, za obnovu i razvitak domovine. Zasluga je velika braće Mihanović na povezivanju iseljenika u Buenos Airesu i u Argentini uopće od prošlog stoljeća. Oni su uložili mnogo materijalnih sredstava i na razne načine doprinosili pomoć našim ljudima u domovini i van nje za njihovu opću korist.

Dr Krunoslav Janda koji je 1912. godine otišao u Južnu Ameriku da razvidi prilike naših iseljenika i mogućnosti organiziranja odlaska naših ljudi, za zimskih mjeseci na žetvene radove u Argentinu, imao je veliki oslonac i pomoć od Nikole Mihanović. Nastojao je ograničiti iseljavanje i da naši ljudi napuštaju zauvijek svoj rodni kraj, već da idu na sezonske radove, gdje su dobre zarade i gdje se može za nekoliko mjeseci prilično zaraditi i time znatno poboljšati životne uvjete svojih obitelji u teško živim prilikama na selu. Dr K. Janda na povratku u domovinu napisao je knjigu Argentina (215 strana), koja je izdana u Zagrebu 21. veljače 1913. Ovu knjigu u znak zahvalnosti posvetio je Nikoli Mihanoviću s naznakom: »Ovu moju skromnu knjigu posvećujem g. Nikoli barunu Mihanoviću prvom i najuglednijem Hrvatu u Argentini. Činim to iz zahvalnosti i da mu se odužim za to, što je mene i moje drugove nadasve srdačno primio te nam svojim moćnim uslugama poslužio.« I. F. Lupis-Vukić istaknuti naš iseljenik pisajući o braći Mihanović istakao je: »... Pravo je rodoljublje ono i onda, kada čovjeku svoje krvi i jezika daješ mogućnosti da zaradi i da se, uz tebe, i on podigne.«

Nikola Mihanović umro je 24. lipnja 1929. godine. Vjest o njegovoj smrti odjeknula je bolno među svim našim iseljenicima i među našim narodom u domovini. Uspomene i njegovo stvaralaštvo ostat će trajno zabilježeno i služiti će generacijama kao primjer što čovjek može postići radom i kako se voli svoj narod i domovina.

